

Barn och berättelser

Nordiskt nätverk för folkloristik (NNF) i Åbo har gett ut två intressanta böcker med föredrag från två olika seminarier arrangerade av BIN-Barnkultur-forskning i Norden.

Det första seminariet med rubriken "Barndomens kulturalisering" hölls på Hanaholmens kulturcentrum i Esbo 1997. I bokens¹ kärnfulla inledning skriver Ulf Palmfelt att det var Philippe Ariès som med sitt verk *Barndomens historia* (1960) fäste världens uppmärksamhet på att barn inte är ofullkomliga vux-

na, utan kompletta människor med en utvecklad egen kultur som de har skapat själva. Den attitydförändring som lett fram till denna insikt kallar man i dag barndomens kulturalisering.

Redan under 1800-talet fanns ett intresse för barnens folklore, född ur romantikens längtan efter det ursprungliga. De nya nationalstaterna behövde ett nationellt kulturarv och romantikerna behövde barndomen som människans gudabenådade kreativa guldålder. Under 1960-talet förlorade den vita manliga kristna

västvärlden en rad av sina hegemonier. Alla minoriteter – även barnen – måste äntligen börja tas på allvar.

Artiklarna i boken belyser vilka uttryck barndomens kulturalisering tagit sig inom några olika forskningsgrenar. Skribenterna företräder etnologi, sociologi, mediaforskning, konstvetenskap, litteraturvetenskap och lek-saksforskning. Det är alltid givande att få ett ämne belyst ur ett tvärvetenskapligt perspektiv, och jag tror säkert att de olika disciplinerna kan ta lärdom av varandra.

Marjatta Bardy visar i sin artikel hur 1800-talsromantikernas intresse för barndomen inspirerades av Jean Jacques Rousseaus roman *Émile*, som hon anser vara den första bilden av modern barndom. Hon visar hur konst fungerar som en källa till kunskap om barndomen och hur barngestalter uppkommit i litteraturen. Ofta är barndomsskildringar överlevnadsberättelser med drag av civilisationskritik. Bardy menar att konsten erbjuder andra former av kunskap om barndomen än vetenskapen. Konsten ger en alternativ, kompletterande bild av barndomen.

Jonas Frykman beskriver hur en ny festsed importeras och infantiliseras i sin intressanta artikel om Halloween. Frykman diskuterar följderna av att samhällets festcykel allt mer kommit att inrikas på barndomen. I det moderna samhället kompenserar människorna sin otrygghet med kultur, och ritualerna har också en viss återverkande kraft som gör dem självgående då de en gång har adapterats till att passa in i samtida familjemönster, uppfostringsvanor och barnomsorg. Frykman beskriver slående hur årets festseder på knappt en generation har "intimerats, trivialiserats, anpassats till en nivå någonstans i knähöjd, gullats ned till familjemys". Halloweenfirandet som i USA kännetecknas av att tabubelagda gränser utmanas har i den nordiska varianten förbarnsligats och gjorts oförarglig. Samtidigt ser Frykman också Halloweenfirandet som en arena där särskilt barnen kan pröva sin samhällseliga position.

Monika Riihelä och Liisa Karlsson redogör i sina bidrag för projektet Sagofärden i Finland. Sagotereringen – d.v.s. då man låter barnen berätta sina egna sagor och det gäller för den vuxna att lyssna och skriva ner ord för ord – har lärt pedagogerna att se barnet med nya ögon. Artikelförfattarna menar att barnet ofta har betraktats som ett oskrivet blad som av vuxna pedagoger ska fyllas med meningsfullt innehåll. Genom sagoteringsmetoden ges barnet en större frihet att uttrycka sin egen inre värld.

Artikelsamlingen Barndomens kulturalisering innehåller dessutom artiklar av följande personer: Jørgen Gleerup (bildning/utbildning), Jon Smidt (texter som symboliska objekt), Ulla Rhedin (bilderböcker), Astrid Ramsfjell (biblar för barn), Krister Svensson (leksaker), Herdis Toft (folklore, booklore, me-

dialore) och Marjatta Kalliala (lekkultur).

Boken *Aspekter på narrativitet*² är resultatet av BIN-Nordens följande seminarium som denna gång hölls på Nordens Biskops Årö 1998, med temat "Narrativitet i barnkulturforskningen". Artikelsamlingen ger olika perspektiv på hur berättande kan studeras, och fokus ligger på narrativanalys, inte på barnkultur, även om flera av författarna tar sina exempel just härifrån.

Maria Nikolajeva gör i sin artikel en genomgång av det narratologiska perspektivet inom litteraturvetenskapen. Narratologin som har sitt ursprung i strukturalismen studerar textens uppbyggnad och berättarteknik. Genom att Nikolajeva flitigt exemplifierar ur den mera välkända barnlitteraturen bibehåller läsaren intresset artikeln igenom, trots den rätt teorispäckade texten.

Som en naturlig fortsättning redovisar Ulf Palmén i sin artikel bl.a. för vilka begrepp folkloristerna har lånat från litteraturvetarna. Han menar att narrativitetsforskning inte är någon väsensskild nyhet från vad folklorister alltid har hållit på med, nämligen att studera berättelser och berättande. Narrativitetsperspektivet innebär mera en fördjupning och en specialisering. Underhållande och med flera exempel redogör Palmén till sist för hur allt berättande bygger på kulturellt betingade överenskommelser mellan berättare och publik.

Annikki Kaivola-Bregenhøj berättar i sin artikel insiktsfullt om sina fältarbeten bland finsktalande ingermanländare. Hon har intresserat sig speciellt för levnadsödesberättelser och vad man i dem kan utläsa om informanternas etniska identitet. Kaivola-Bregenhøj fäster uppmärksamheten vid olika narrativa former – hur ord och formuleringar upprepas, eller hur berättaren omedvetet nyttjar vissa stilmedel, t.ex. använder verb i passiv form för att understryka hur politiska beslut gjorde ingermanländarna till föremål för godtycklig behandling.

I Georg Drakos artikel får man ta del av en fängslande framgångshistoria berättad av en f.d. leprapatient i Grekland, som lyckats med att gifta sig och bilda familj trots sitt stigma. Berättelsen blir ännu intressantare genom Drakos analys, där han lyfter fram alla de moment som kännetecknar en narrativ. Då man sedan får ta del av hustruns version av samma berättelse inser man snart hur olika man kan uppfatta och berätta om samma sak. Det utsagda och kanske osägbara kan ofta vara det essentiella.

Helene Brembeck tar i sitt tänkvärda bidrag upp ett spännande tema, nämligen vad tidningsannonser från åren runt år 1900 kan berätta om synen på barn och barndom. Annonserna associerar till värderingar och attityder som redan finns hos den tilltänkta publiken. Så blir reklambilder ett slags Geertzska "täta beskrivningar" som är överlastade med meningar. Reklamerna kan berätta om djupt liggande samhällseliga tankemönster, såsom idén om den ideala barndomen, den goda modern eller det demokratiska konsumtionssamhället.

I boken om narrativitet deltar också följande personer med välskrivna artiklar: Elina Makkonen (barndomsberättelser), Faith Gabrielle Guss (lekens dramaturgi), Kaisu Rättyä (barns berättelser) och Gry Heggli (skoldagböcker).

Marika Rosenström

¹ *Barndomens kulturalisering. Barnkulturforskning i Norden* 1. Red. Ulf Palménfelt. Åbo 1999. (NNF publications 2.) 164s., ill.

² *Aspekter på narrativitet. Barnkulturforskning i Norden* 2. Red. Ulf Palménfelt. Åbo 2000. (NNF publications 5.) 159 s., ill.